

C%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%9A%D0%90_p118-121.pdf.

3. Поняття про умови праці та аналіз умов праці працівників поліції. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/occupational_h_s/info/lec4.html.

4. Громадська спілка «Мережа правового доступу». URL: <https://ldn.org.ua/consultations/yakymy-je-vymohy-do-etych№ji-povedinky-politsejskyh/>.

Репеде Тетяна Сергіївна,
аспірант ПЗВО «Київський
міжнародний університет»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ОМБУДСМЕНА: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

На сьогодні, проблема нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти, забезпечення й захист прав і свобод людини і громадянина в освітньому просторі є досить актуальною, адже її успішне розв'язання постає одним із головних чинників формування в Україні інтелектуально прогресивного і по справжньому європейського суспільства. Одним із способів інституційного розв'язання вказаної проблеми є впровадження в державі інституту освітнього омбудсмена. У зв'язку з цим варто звернути дослідницьку увагу на діяльність освітніх омбудсменів у зарубіжних країнах та порівняти їхній досвід з українськими реаліями, зокрема доцільно проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють функціонування даної інституції. Вітчизняний науковий доробок з вказаної проблематики представлений працями таких вчених, як: В. Баштанник, Л. Голяк, О. Грезіна, В. Закриницька, С. Косінов, Л. Лазарева, К. Мануїлова, О. Марцеляк, Н. Наулік, Я. Неділько та ін., де представлені результати досліджень питань становлення і функціонування спеціалізованих омбудсменів, в тому числі й освітнього. Однак, враховуючи те, що інститут освітнього омбудсмена в Україні перебуває на стадії активного становлення й розвитку, його нормативно-правове забезпечення потребує подальшого наукового дослідження.

Становлення інституту освітнього омбудсмена в Україні розпочалось із його нормативного закріплення у статті 73 Закону України «Про освіту», де, зокрема, визначено, що з метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в системі освіти діє освітній омбудсмен. Служба освітнього омбудсмена була створена 6 червня 2018 року (Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання освітнього омбудсмена»), але тільки 4 листопада 2019 р. вона офіційно запрацювала, включаючи 15 працівників.

Першим чинним освітнім омбудсменом України є Сергій Горбачов, призначений на посаду Кабінетом Міністрів України. У освітній діяльності омбудсмен діє на підставі таких нормативно-правових документів: Конституція України, Закон України «Про освіту» (стаття 73 «Інститут освітнього омбудсмена»), Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. № 491 «Деякі питання освітнього омбудсмена», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 6296-р «Про призначення Горбачова С. І. освітнім омбудсменом» тощо.

Освітній омбудсмен призначається та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за відповідним поданням Міністра освіти і науки. Призначається особа на цю посаду на строк – п'ять років без права повторного призначення. Основними вимогами до претендентів на посаду освітнього омбудсмена є: наявність українського громадянства, безперервне проживання в Україні не менше п'яти років, наявність вищої освіти й досвіду роботи у сфері науки та освіти не менше п'яти років, вільне володіння українською мовою, знання чинного законодавства тощо. До основних повноважень освітнього омбудсмена в Україні належить:

- розглядати подані здобувачами освіти, їх представниками, батьками, а також педагогічними та науковими представниками скарги та перевіряти, викладені в них факти;
- від закладів освіти і науки та освітянських органів, отримувати й аналізувати, узагальнювати інформацію, яка є необхідною для реалізації його функцій та завдань, у тому числі й інформацію з обмеженим доступом;
- проводити відповідні перевірки та, за їх результатами, приймати законні рішення для задоволення поданої скарги, надавати рекомендації освітнім організаціям, закладам;

- безперешкодно, у визначеному законом порядку, відвідувати органи місцевого самоврядування, органи державної влади, заклади освіти всіх рівнів;
- звертатися до правоохоронних органів, органів державної влади щодо порушення прав людини у сфері освіти та науки;
- надавати необхідні консультації освітянам, їх представникам, батькам та іншим суб'єктам;
- представляти інтереси особи у суді.

Потрібно наголосити, що інститут освітнього омбудсмена в Україні фактично функціонує з 2019 року. Натомість в зарубіжних країнах з розвинутою демократією дана інституція функціонує досить давно. Наприклад, в США інститут університетського омбудсмена почали створювати наприкінці 1960-х рр., головним його завданням було вирішення конфліктів як за участі студентів, так і за участю професорсько-викладацького складу. Міжнародним нормативно-правовим документом, на основі якого в різних штатах США почали запроваджувати посаду освітнього омбудсмена була Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, прийнята ООН 14 грудня 1960 року. Цікавим є те, що в цій країні існує галузева спеціалізація вирішення проблемних питань науки та освіти. Так, як зазначають вітчизняні дослідники даної проблеми, «у Сполучених Штатах Америки, крім студентських омбудсманів, існують омбудсмани у справах учнів. У Сполучених Штатах Америки вони діють у середній школі Енн-Арбор (штат Мічиган), у Далласі (штат Техас), у школі графства Монтгомері (штат Меріленд), у Ніагара-Фолс (штат Нью-Йорк), Філадельфії (штат Пенсільванія), Сіетлі (штат Вашингтон) та Уічіто (штат Канзас). Функції, компетенція та повноваження омбудсманів Сполучених Штатів Америки у справах учнів нагадують функції, повноваження та компетенцію студентських омбудсманів» [1, с. 100].

Як зазначає О. Грезіна: «Омбудсмени з питань освіти в Сполучених Штатах Америки – це професіонали з великим досвідом у сфері освіти, розв'язання конфліктів, посередництва та залучення сім'ї до освіти. Вони виступають за справедливий процес для студентів у державних школах. Омбудсмени розмовляють з усіма залученими сторонами, щоб зрозуміти проблему, дослідити застосовані закони та політику, сприяти та/або опосередкувати розмови між батьками та шкільними

посадовцями, а також керувати всіма сторонами щодо вирішення проблеми якнайкраще для студента» [2, с. 135].

Необхідно зауважити, що це величезна практика та досвід, який варто запровадити і в Україні, адже у нашій державі, на жаль, така спеціалізація відсутня. Приклад американського омбудсмена являє собою ресурс для надання інформації та підтримки батькам, учням, вихователям в освітянській сфері. Американський омбудсмен, також надає допомогу батькам і учням, студентам з обмеженими можливостями, щоб сприяти їм у розумінні та орієнтуванні діяльності освітньої і наукової сфери. Щодо України, то, на нашу думку, інклюзивна освіта не викликає належної уваги у посадових осіб, порівняно з Американською та Європейською практикою.

Стосовно перспектив розвитку освітнього омбудсмена потрібно зазначити, що, на наш погляд, роль даної інституції буде тільки зростати, адже багато питань, загальноосвітні проблеми, спричинені пандемією COVID-19, глобалізаційними процесами вимагають удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності освітнього омбудсмена. Важливим питанням, що актуалізує роль освітнього омбудсмена в умовах «ринкового розвитку» суспільства є співвідношення ціни і якості освітніх послуг, які продовжують знижуватися. Оскільки Україна посідає 4 місце в світі за рівнем підліткової агресії, основним напрямком роботи даної служби має стати започаткування антибулінгової кампанії та контроль за підготовкою шкільних психологів. А також належне забезпечення навчально-виховного процесу (зокрема он-лайн) в умовах коронавірусної пандемії.

Таким чином, для забезпечення розвитку в Україні правової, соціальної держави з розвинутим громадянським суспільством потрібно звертатися до прогресивної практики зарубіжних країн, щоб максимально удосконалити діяльність освітнього омбудсмена та знизити кількість випадків порушення прав учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Марцеляк О. Місця освітнього омбудсмена в механізмі захисту прав людини в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. Vol. 1. № 5. С. 97–106.

2. Грезіна О. Зарубіжний досвід упровадження інституту освітнього омбудсмена: компаративний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 134–137.